

University of Groningen

Bedelorden en Begijnen in de stad Groningen tot 1594

Bakker, Folkert Jan

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1988

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Bakker, F. J. (1988). *Bedelorden en Begijnen in de stad Groningen tot 1594*. Groningen: s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Samenvatting

In dit werk wordt de geschiedenis van de Bedelordenkloosters van de Franciscanen en de Dominicanen beschreven evenals die van de Tertiariissen en begijnen in de stad Groningen. Daarnaast komen de Jacobijnen in Winsum en de Tertiariissen van het kloostertje Ten Hoorn ten zuiden van de stad aan de orde. Twee thema's staan centraal. Het eerste is de ontwikkeling van ieder van deze instellingen en voor zover zij tot een orde behoren hun verhouding tot deze. Het tweede thema betreft hun positie ten opzichte van de wereldlijke geestelijkheid, het lands- en stadsbestuur en de stedelijke bevolking.

De beschikbare bronnen worden telkens in het begin van ieder hoofdstuk besproken. De stichters van de bedelordenkloosters behoren tot een andere groep dan die van de begijnenconventen. Mogelijk is de bisschop van Utrecht betrokken bij de stichting van het Franciscanenklooster. Zijn hoogste ambtenaar in Groningen, de prefect, schenkt het huis waarin later het Dominicanenklooster wordt gevestigd aan een bloedverwant, de prior van Winsum. De begijnhoven worden gesticht door vrouwen die tot de elite van de stad behoren.

Alle stedelijke kloosters en begijnenconventen liggen in het noordelijk gedeelte van de stad, wellicht tussen de oudste (?) en een jongere ommuring in de periferie van de dertiende eeuwse stad. Uitsluitend van het Olde Convent gesticht als een begijnenconvent en in 1401 overgegaan tot de Derde Orde van Franciscus, zijn architectonische resten overgebleven.

De bedelbroeders zijn in de meeste gevallen niet uit de stad afkomstig, maar naar mate de observantie minder gehandhaafd wordt neemt het aantal uit de stad afkomstige broeders toe. In de begijnenconventen wonen vooral vrouwen die tot de stedelijke families behoren. De bewoonsters van het Olde Convent behoren over het algemeen tot een lagere sociale laag dan die in het Vrouw-Menoldis- en het Vrouw-Siwenconvent.

De omvang van de eigendommen van de instellingen is beperkt. Verreweg het rijkste is het Olde Convent. Het eigendom van de Bedelordenkloosters is uit beginsel gering, dat van de begijnenconventen omdat de individuele begijnen eigendom mogen hebben en voor het grootste deel in hun eigen onderhoud voorzien. Het beoefenen van nijverheid kan in het Olde Convent vastgesteld worden.

Geen van de instellingen die tot een orde behoren, speelt daarin een belangrijke rol, al worden enkele kapittelvergaderingen van de beide bedelorden in Groningen gehouden.

De verhouding van de bewoonsters van de beide begijnenconventen tot de Derde Orde is intrigerend. Hier blijken in de zestiende eeuw geprofeste zusters te wonen in een wereldlijke instelling. Het leven van de begijnen in de stad

heeft waarschijnlijk een nogal 'kloosterlijk' karakter, toenemend in de loop van de tijd. Er is meer gemeenschappelijkheid en minder uniformiteit dan binnen een begijnenconvent wel verondersteld wordt.

De beide begijnenconventen op het Broerenkerkhof hebben een speciale band met de Franciscanen, maar behoren tot de Sint-Maartensparochie. De *persona* van de Sint-Maartenskerk, tevens hoogleraar in Keulen, Gerard Radinc, speelt een grote rol bij de overgang van het Olde Convent naar de Derde Orde. Op zijn beurt helpt het Olde Convent bij de vestiging van een huis van de Moderne Devoten in de stad. De fraters zorgen in veel gevallen voor de geestelijke leiding van de Tertiariissen.

De verhouding van de reguliere geestelijken tot de seculiere geestelijkheid lijkt zonder grote spanningen te zijn.

De stad heeft geen eigendomsrechten op de bedelordenkloosters maar waarschijnlijk wel gebruiksrechten waar tegenover bijdragen in de onderhoudskosten van de gebouwen staan.

Het stadsbestuur bevordert de observantie in de kloosters. Er is geen bemoeienis van het stadsbestuur met het Olde Convent aantoonbaar, slechts wordt financiële hulp in barre tijden geboden. Geheel anders is de verhouding van de stad tot de begijnenconventen, zeker tot het Vrouw-Siwenconvent. De stad beschouwt zich als de patroon van dit laatst genoemde convent. Duidelijk is dat bij de opheffing in 1584.

De houding van de stadbevolking ten opzichte van de bedelorden blijkt uit de gestichte memories, de schenkingen, de opname van proveniers en de teraardebestellingen. Deze kloosters spelen ook een rol in het openbare leven van de stad als vergaderplaats en als *pied à terre* voor enkele gilden.

De geldigheid van de door Le Goff opgestelde theorie waarbij het voorkomen van een bedelordenklooster als norm voor het aanwezig zijn van een stedelijke agglomeratie wordt beschouwd, wordt voor het Oversticht in twijfel getrokken. Het gasthuis als stedelijke stichting lijkt als norm meer aanvaardbaar.

Zusammenfassung

In dieser Arbeit wird die Geschichte der Bettelorden und Dominikaner sowie der Tertiariengen beschrieben. Darüberhinaus werden die Tertiariierinnen des südlich der Stadt Groningen in der Sprache.

Zwei Themen stehen im Mittelpunkt der Arbeit: die Entwicklung jeder dieser geistlichen Stiftungen und ihre Beziehungen zu diesem. Die Stiftungen im Hinblick auf die Entwicklung sowie die Stadtbevölkerung.

Die vorhandenen Quellen werden untersucht. Die Stifter der Bettelorden und die Gruppen als die der Beginenkonventen. Der Anteil an der Gründung der Stadt, der Präfekt von Winsum, das Haus, in dem sie wohnt. Die Beginenhöfe hingegen gehören der Elite an.

Alle Klöster und Beginenkonventen der Stadt, wahrscheinlich zwischen der Stadtmauer, die die Stadt im 13. Jahrhundert als Beginenkonvent entstand. Franziskus aufging, sind bauliche Anlagen.

Die Bettelmönche stammen in der Zahl einheimischer Brüder in der Stadt. In den Beginenkonventen wohnen Familien. Die Bewohnerinnen der Stadt einer niedrigeren sozialen Schicht. Siwenkonventes.

Vermögen und Besitz dieser Stiftungen. Die erste ist das Olde Convent. Der Beginenkonvent ist wenig umfangreich; die Bewohnerinnen der Stadt Teil selbst versorgen. Im Olde Convent wohnen.

Von den Stiftungen, die eine wichtige Rolle; allerdings werden die Bettelorden in Groningen abge-